

Nr 520.

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående vissa frågor rörande försvarets organisation.*

De senaste månadernas händelser ha, såsom av departementschefen framhålls i proposition nr 206, lett till en väsentlig försämring av den politiska atmosfären i världen. Vår försvarsfråga avtecknar sig därför mot en mörkare bakgrund än för blott några månader tillbaka. Osäkerheten rörande den fortsatta utvecklingen nödvändiggör en sådan förstärkning av försvaret, att vårt land utan allt för stor oro skall kunna möta de påfrestningar en allmän konflikt skulle medföra. Denna tankegång synes ha legat till grund för utarbetandet av förevarande proposition. Det kan dock ifrågasättas, om departementschefen i sitt förslag dragit i alla avseenden riktiga konsekvenser. Vi syfta därvid närmast på den takt och det sätt varmed försvarsförstärkningarna samt moderniseringen och effektiviseringen av våra nuvarande stridskrafter inom i huvudsak nuvarande personal- och materialtillgångsram äro avsedda att genomföras. Formuleringarna i propositionen ge icke övertygande bevis om att berörda åtgärder avses bliva vidtagna med den snabbhet, som läget enligt vår mening påfordrar. Detta förhållande skall i annat sammanhang något närmare utvecklas.

1. *Grundläggande synpunkter.* Vi dela departementschefens uppfattning om betydelsen av att enighet inom försvarskommittén i stort sett uppnåtts beträffande försvarets kostnadsram mellan representanter för flertalet av de parlamentariska partierna, samt att det är angeläget, att denna enighet om möjligt bevaras. Denna inställning får dock icke tydas därefter, att av försvarskommitténs majoritet beräknade årliga kostnader under alla omständigheter — således även i ett mycket försämrat läge — skola läggas till grund för de fortsatta övervägandena om försvarets närmare utformning. Hänsynstagandet till den erforderliga effekten kan med hänsyn till den inledningsvis berörda lägesförsämringen komma att nödvändiggöra ökade anslag. Å andra sidan vilja vi betona att alla möjligheter till besparingar skola noggrant övervägas såväl vid fortsatta utredningar som i den löpande verksamheten inom försvaret. I sistnämnda avseende hänvisa vi till de likalydande motionerna I: 150 och II: 275 om konsekvent genomförd sparsamhet. Dessa motioner få ökad aktualitet särskilt beträffande den mera fredsmässiga verksamheten i samma mån som kostnadskrävande åtgärder fordras i beredskapssyfte.

Givetvis är det, såsom också i propositionen framhålles, av den allra största betydelse att under ett kritiskt läge vår utrikespolitik kan stödja sig på ett militärt försvar av sådan styrka, att det ger respekt för Sveriges vilja att hävda sin självständighet och sin frihet. Fördenskull måste krigsmakten i första hand erhålla en sådan utformning, att den icke blott ur rent militära synpunkter verkar i möjligaste mån avskräckande utan även — om ett krigshot dock utlöses i angrepp — blir i stånd att på effektivaste sätt försvara landet efter de strategiska och taktiska grunder, som bestämmas av rådande utrikespolitiska och militära förhållanden. Denna uppfattning leder till slutsatsen att försvaret bör i organisatoriskt avseende vara allsidigt sammansatt.

Vi instämna i det krav, som rests, på en översyn av försvarsanstalternas ändamålsenlighet och hållfasthet mot ett modernt krigs påfrestningar. Av departementschefen härtill framförda synpunkter stå i god överensstämmelse med tankegången i det särskilda yttrande till 1945 års försvarskommittés betänkande, som avgivits av hrr Elon Andersson och Sven Andersson.

En sådan översyn är emellertid, såsom framgår av propositionen, av synnerligen genomgripande natur. Det gäller bland annat att göra krigsmakten skickad att på ett annat sätt än nu är möjligt möta överrumplingsförsök, att förstärka och modernisera luftförsvaret, att undanröja de allvarliga olägenheter ur beredskapssynpunkt, som äro förenade med arméns allt för centraliserade mobiliseringsorganisation, att omlägga arméorganisationen i flera väsentliga avseenden, att skapa ökat skydd för flottans fartyg mot luftanfall med mera. Vi dela departementschefens uppfattning om att den skärpning av läget, som inträtt, manar till viss försiktighet i fråga om organisationsförändringar, som skulle innebära en temporär försvagning av vårt nuvarande försvar. Åtskilliga organisationsförändringar äro emellertid uppenbarligen ur beredskapssynpunkt av så trängande art, att de böra utan dröjsmål efter hand genomföras inom ramen för nu disponibla resurser. Departementschefens uppräknningar av en mängd utredningar och undersökningar ge icke stöd för uppfattningen att angelägenhetsgraden i tidshänseende vederbörligt beaktats. Härtill måste därför ökad hänsyn tagas vid utredningsarbetets planläggning.

För att icke föregripa nyssberörda skisserade utredningar och undersökningar böra enligt departementschefens mening större förändringar av arméns fredsorganisation tillsvidare icke ske. Om vi också för närvarande godtaga denna synpunkt, understryker den samtidigt angelägenheten av att de ifrågasatta utredningarna bedrivs på sådant sätt, att de så snart som möjligt kunna leda till positiva resultat i form av önskvärda förändringar i fredsorganisationen. Härför talar främst det i propositionen i annat sammanhang med rätta framhållna kravet att man vid översynen av försvars-

anstalterna bör utnyttja alla möjligheter till förenklingar och kostnadsbegränsningar.

Merkostnaderna för de i propositionen föreslagna organisationsförändringarna beräknas visserligen till jämförelsevis begränsade belopp i förhållande till nuvarande organisationskostnader. Den osäkerhet, som angives vidlåda kostnadsberäkningarna på längre sikt, kraven på snara kvalitetsförbättringar i åtskilliga avseenden samt omöjligheten av att nu överblicka de ekonomiska konsekvenserna av ifrågasatta men ännu icke påbörjade utredningar understryka emellertid enligt vårt förmenande den ovan berörda angelägenheten av ett utredningssystem, som snarast och efter hand kan avsätta påtagliga och i ekonomiskt avseende mera överskådliga resultat.

2. *Armén.* Mot bakgrunden av vad härom tidigare anförts konstatera vi med tillfredsställelse avsikten att i åtskilliga avseenden omedelbart effektivisera arméns krigsorganisation i huvudsak inom den nuvarande personal- och materialtillgångens ram. Mot tanken på att åtgärder härutinnan böra ankomma på Kungl. Maj:ts beslut är intet att erinra. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida departementschefen vid sitt ställningstagande till försvarskommitténs förslag i dessa spörsmål i erforderlig grad beaktat angelägenheten av en kvalitetsförbättring vid fältförbanden icke blott i materiellt avseende utan jämväl i fråga om personalen. Därvid reser sig bland annat frågan om tillgången på kvalificerat befäl svarar mot den omfattning, som organisationen för närvarande har. Detta spörsmål hör sålunda till dem, som böra beaktas vid de nya organisationsplanernas uppgörande, så att icke organisationen göres för stor i förhållande till befälstillgången. Detta fordrar att redan i samband härmed uppmärksamhet ägnas frågan om den lämpligaste avvägningen mellan fältförbanden och de lokala förbanden, oberoende av den mera ingående undersökning härom, som ställts i utsikt. Enligt vår mening är en viss förskjutning i proportionen mellan fält- och lokalförsvarsförband till de senares förmån sannolikt nödvändig med hänsyn till kraven på fältförbandens kvalitet. Även den utlovade granskningen av »projekten beträffande en elitarmé» bör enligt vår mening snarast påbörjas. Det synes oss vara av betydelse, att denna granskning sker lika fördomsfritt och allsidigt som utredningarna om övriga organisationsspörsmål. Den bör sålunda icke begränsas till frågan huruvida den moderna materiel, som framdeles kommer att anskaffas, delvis bör sammanhållas till vissa fältförband, vilka därigenom kunde i materiellt hänseende få elitkaraktär. Ifrågavarande utredning bör även omfatta de krav, som i fråga om befålets och personalens i övrigt kvalitet måste ställas på våra fältförband för att de skola kunna anses motsvara ett nutida krigs påfrestningar.

Självfallet få här åsyftade utredningar icke leda till sådana i propositionen antydda organisatoriska överdrifter, att huvuddelen av armén skulle kunna komma att vid ett angrepp stå överksam på grund av en för stark förskjutning i proportionen mellan å ena sidan fältförband, å andra sidan

lokalförsvarsförband och hemvärn. Kraven på allsidig kvalitet hos fältförbanden måste dock enligt vår uppfattning ägnas stor uppmärksamhet, även om detta av kostnadshänsyn skulle leda till begränsning av kvantiteten.

I detta sammanhang vilja vi även beröra departementschefens uttalande att »varje vapenför svensk, som icke bindes av andra för riksförsvaret viktiga uppgifter, bör sättas i stånd att i ena eller andra formen militärt deltaga i kampen för landets självständighet». Med hänsyn till lokalförsvarets och partisankrigets ökade betydelse under vissa förhållanden giva vi vår principiella anslutning till departementschefens tankegång och det härtill anknutna förslaget om skyldighet för värnpliktiga med uppskov och civilplaceringskort att i krig ingå i av hemvärnet organiserade förband. Till frågan huruvida under alla förhållanden en i stort sett lika lång militär utbildning skall krävas av samtliga värnpliktiga vilja vi ej på något sätt taga ställning. Utredningsarbetet bör ej i förväg bindas på denna punkt.

I fråga om arméns fredsorganisation äro nu föreslagna förändringar icke av mera genomgripande omfattning. Flertalet spörsmål göras beroende av de fortsatta utredningarna. Detta synes såsom redan förut antytts kunna leda till att fredsorganisationen — i avvaktan på utredningsresultaten — i vissa fall blir onödigt kostsam. Vi äsyfta bland annat den i propositionen nämnda omständigheten att det antal värnpliktiga, som skall fullgöra första tjänstgöring, kommer att minska kraftigt under de närmaste åren. Frågan om eventuella ändringar i fredsorganisationen kunna därför redan tidigt få sådan aktualitet, att den icke behöver sammankopplas med den omfattande utredningen om arméns organisation i dess helhet och med de problem som sammanhännga med dess rörlighet m. m.

3. *Marinen.* Beträffande marinen få vi, på grund av frågornas betydelse ur bland annat beredskaps- och ekonomiska synpunkter, framhålla önskvärdheten av att ifrågasatt utredning av flyttning av Stockholms örlogsstation och örlogsvarv samt pågående utredning om kustartilleriets ställning inom försvarsorganisationen bedrives med all den skyndsamhet, som omständigheterna medgiva. Angeläget synes också vara att uppmärksamma det av marinförvaltningen framförda önskemålet om krigsförtöjningsplatser, liksom också frågan om åtgärder för att i nuvarande läge bättre tillgodose marinens krigsberedskap.

4. *Flygvapnet.* Utvecklingen på luftkrigföringens område har enligt departementschefens uppfattning klargjort nödvändigheten av en förstärkning av flygstridskrafterna. Han ansluter sig till det av chefen för flygvapnet framlagda förslaget att inom den nuvarande flottiljorganisationens ram förstärka dagjaktflottiljerna med 50 procent, men begränsar sitt förslag till årets riksdag att gälla en förstärkning av tre dagjaktflottiljer enligt angivna grunder. Förslag om en ytterligare utbyggnad förebådas till nästa års riksdag. Med hänsyn till det nuvarande läget biträda vi hans förslag

om omedelbara åtgärder för förstärkning av tre dagjaktflottiljer. Beträffande den ifrågasatta fortsatta utbyggnaden av flygvapnet vilja vi framhålla angelägenheten av att kostnadsfrågan i sin helhet klarläggas i den i utsikt ställda, på ytterligare utredning grundade plan, som förutsättes komma att föreläggas nästa års riksdag.

Vi biträda departementschefens förslag om att attackflottiljen F 1 så snart lämpligen ske kan ombildas till nattjaktflottilj. Till den av chefen för flygvapnet föreslagna åtgärden att uppsätta en helt ny nattjaktflottilj förklarar sig departementschefen nu ej kunna taga ställning. Även enligt vårt förmenande bör denna fråga nu ej upptagas till avgörande. Med hänsyn till betydelsen av att kunna i ett sammanhang bedöma de ekonomiska konsekvenserna av flygstridskrafternas avsedda förstärkning är det dock enligt vår mening önskvärt att ställningstagandet till denna fråga sker i samband med den plan för flygvapnets utbyggnad, som förutsättes framlagd till nästa års riksdag. Av samma skäl synes det oss angeläget att det slutliga ståndpunktstagandet till frågan om attackflottiljen F 6:s framtida utökning med en- eller tvåmotoriga flygplan icke uppskjutes längre än att det kan ske i detta sammanhang.

Vi biträda även förslaget om luftbevakningens överförande till flygvapnet. Vi understryka vikten av att luftbevakningens modernisering i samband härmed genomföres med största skyndsamhet. I detta sammanhang uttala vi också önskvärheten av ett snart resultat av den pågående utredningen av frågan om ett enhetligt luftförsvar.

5. *Avvägningsfrågan.* De av departementschefen framlagda förslagen äro enligt propositionen icke att fatta såsom förslag till en ny försvarsordning eller försvarsplan i vedertagen bemärkelse. Den förstärkning av flygstridskrafterna, varom principbeslut begäres av riksdagen, rubbar dock ganska avsevärt den nuvarande avvägningen mellan försvarsgrenarna. Än större blir förskjutningen vid ett positivt ställningstagande till förslagen om en andra nattjaktflottilj och om tvåmotoriga flygplan till F 6 och om ett enhetligt luftförsvar.

Ett genomförande av i propositionen nämnda förslag beträffande flygvapnet torde på något längre sikt innebära antingen högst väsentlig ökning av de samlade försvarsutgifterna eller sådan begränsning i de båda övriga försvarsgrenarnas medelstildelning att dessas effektivitet nedsättes. Med hänsyn härtill synes det oss angeläget, att en översiktlig plan utarbetas över den i samband med flygvapnets utbyggnad närmast avsedda avvägningen mellan försvarsgrenarna och att denna förelägges riksdagen samtidigt med den förebådade planen för flygvapnets utbyggnad. På grund av civilförsvarets ökade betydelse med därav följande merkostnader kan det ifrågasättas att införa även civilförsvarets kostnader i nyssberörda plan.

6. *Utredningsarbetet.* Som ovan antytts äro betydande delar av försvarsorganisationen i trängande behov av att omläggas i väsentliga avseenden.

Samtidigt fordrar den internationella utvecklingen vissa beredskapsåtgärder. Med hänsyn härtill är det enligt vårt förmenande angeläget att ej utredningsarbetet sammanföres till *en* stor och tidskrävande utredning. Åtgärderna böra i möjligaste mån uppdelas i sådana, som böra och kunna genomföras på *kort sikt*, och sådana, som först *efter längre tid* kunna komma till utförande. Ett sådant förfaringsätt möjliggör att utredningsarbetet bedrivs i riktig tidsföljd och med önskvärd snabbhet. Förslagen böra sedan underställas riksdagens prövning efter hand som utredningarna bli färdiga. Även ekonomiska hänsyn tala för en successiv behandling av förslagen, då organisationsförändringarna i åtskilliga fall få antagas komma att medföra besparingar.

Till slut vilja vi framhålla betydelsen av att utredningsarbetet på grund av sin mångskiftande art och sina vittgående konsekvenser sker under medverkan av bland annat representanter för riksdagen och näringslivet m. m. samt icke betraktas såsom enbart en angelägenhet för militära experter.

I anslutning till vad som ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen vid behandling av ifrågavarande proposition måtte beakta här föreslagna modifieringar, kompletteringar eller ändringar och i anslutning härtill hos Kungl. Maj:t anhålla,

dels att en översiktlig plan utarbetas över närmast avsedd avvägning mellan försvarsgrenarna och — såvitt möjligt — förelägges nästa års riksdag,

dels att det fortsatta utredningsarbetet beträffande försvarsorganisationen bedrivs på sådant sätt, att förslag till lämpliga organisationsförändringar snarast och efter hand kunna underställas riksdagens prövning.

Stockholm den 7 maj 1948.

Bertil Ohlin.

Gust. Mosesson.

Oscar Carlström.

Wald. Svensson.

